

בִּיעוּר

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
مركز المعلومات الاسرائيلي لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة
The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

עמדות צה"ל בבתים פרטיים
פורים שפיל בכפר עאבוד
מעקב - חקירת מצ"ח

דף מידע
אפריל 1990

רחוב קרן היסוד 18, ירושלים 92149,
טלפון 667274, 02-667271, פקס 02-667946
شارع كيرن هيسود 18 - القدس 92149
تلفون 667274 / 1 - 02-667946

18 Keren Hayesod St., Jerusalem 92149,
Tel. 02-667271, 667274, Fax. 02-667946

הרוגי האינתיפאדה

מתחילת האינתיפאדה ועד לסוף חודש מארס 1990, נהרגו בשטחים 637 תושבים פלסטינים מידי כוחות הביטחון. מהם:

- * מאש חיה (כולל כדורי פלסטיק ויגומיי) 604
- * פגיעות שאינן מאש חיה (מכות, כוויות, וכו') 33
- * ילדים: 142, מהם עד גיל 12 41
- בגילאים 13-16 101

לפחות 77 בני אדם נוספים נפטרו זמן קצר לאחר חשיפה לגז מדמיע, מהם כ-30 תינוקות. קשה מבחינה רפואית להצביע על חשיפה לגז מדמיע כגורם ישיר ויחיד למוות.

29 פלסטינים נוספים נהרגו, ככל הנראה, מידי אזרחים ישראלים ו-5 נהרגו מידי משפטי פעולה.

בתקופה זו נהרגו בשטחים 10 חיילי צה"ל ו-9 אזרחים ישראלים, מהם 3 פעוטות, מידי תושבים פלסטינים.

לפי סוכנות אסושייטד פרס נהרגו בשטחים מתחילת האינתיפאדה 201 פלסטינים שנחשדו בשיתוף פעולה עם השלטונות הישראליים.

בתוך תחומי הקו הירוק נהרגו בתקופה זו, על-פי דובר צה"ל, 23 אזרחים ישראלים ו-4 חיילים מידי פלסטינים תושבי השטחים.

לפחות 5 פלסטינים מהשטחים נהרגו מידי אזרחים ישראלים.

במארס 1990 נהרגו בשטחים, לפי נתוני **בצלם**, 10 פלסטינים מידי כוחות הביטחון, מהם 8 בגדה המערבית ו-2 ברצועת עזה. בין ההרוגים **ילד אחד**, בן 10. לפי סוכנות אסושייטד פרס, נהרגו בחודש מארס 1990 **11** פלסטינים שנחשדו בשיתוף פעולה עם השלטונות.

בשלושת החודשים הראשונים של 1990 נהרגו בשטחים **30** פלסטינים מידי כוחות הביטחון. בשלושת החודשים שקדמו להם נהרגו **64**.

מזה כחצי שנה מסתמנת מגמה שונה באופי האינתיפאדה. בתקופה זו פחת באופן ניכר מספר ההתנגשויות הקטלניות בין הפלסטינים בשטחים

לחיילי צה"ל ובהתאם פחת מספר הנפגעים. אם בשנתיים הראשונות של האינתיפאדה עמד מספר ההרוגים מידי כוחות הביטחון על כ-25 איש בממוצע בחודש, הרי מאז ראשית 1990 נהרגו כ-10 פלסטינים מידי כוחות הביטחון הישראליים כל חודש.

זו אכן ירידה משמעותית אולם כפי שכתב 'על המשמר' במאמר מערכת ב-2 באפריל שהתייחס לנתוני **בצלם** על הירידה במספר ההרוגים:

המגמה של חיסכון בחיי אדם בעימות בין התושבים הפלסטינים לבין כוחות צה"ל חשובה ביותר. אך אסור להסתפק בכך שירקי' שלושים פלסטינים נהרגו [בשלושת החודשים הראשונים של 1990] לעומת שישים וארבעה בתקופה הקודמת. עדיין ישנם שלושים הרוגים יותר מדי.

הירידה במספר הנפגעים מפנה את תשומת הלב למה שנעשה בשטחים יום-יום, לשיגרת החיים תחת החיפוש, המעצרים ההמוניים, ימי העוצר הרבים, הביורוקרטיה המסורבלת והמגע היומיומי עם כוחות הביטחון.

דף מידע זה עוסק בשתי תופעות הקשורות במגע היומיומי בין חיילי צה"ל לתושבי השטחים: האחת – הכאה והשפלה של אנשים ונשים בזמן חיפוש ומעצרים. השניה – גרימת נזק לרכוש וחזירה לרשות הפרט.

נתוני **בצלם** מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות ישראליים רשמיים, עיתונות, ונתוני מקורות פלסטיניים, במיוחד ארגוני זכויות האדם PHRIC ואל-חאק.

עמדות צה"ל בבתים פרטיים

צה"ל נוהג להשתלט על בתים, גגות, או קומות בבתים פרטיים של תושבי השטחים, על-פי-רוב לצורך הקמת עמדות תצפית בתוך היישובים, כאמצעי הרתעה ושמירה מפני הפרות סדר ויידוי אבנים, אך גם לצורך שיכון חיילי צה"ל. ההשתלטות נעשית בתוקף צו צבאי בחתימת אלוף הפיקוד, המתבסס על הסמכות הכללית המוקנית לו לפי המשפט הבין-לאומי, כמפקד כוחות צה"ל באיזור.

פסק-דין של בג"צ¹ קבע כי אם יש צורך צבאי בתפיסה זמנית של נכסי הפרט כנגד תשלום פיצויים, רשאיות רשויות הצבא לעשות שימוש בסמכויותיהן. בג"צ קבע כי תקנות 23(6) ו-52 לתקנות האג אינן מונעות זאת.

בצלם ערך תחקיר מקיף ובדק בתים רבים בגדה המערבית וברצועת עזה, שנתפסו לצרכים צבאיים. רק במקרה אחד מאלה שבדקנו נמסר לבעל הבית צו המורה על תפיסת ביתו. בכל שאר המקרים טוענים בעלי הבתים כי לא נמסר להם צו ולא נאמר להם עד מתי ישהו החיילים בבתיהם. בעיקרון זכאים הדיירים לפיצויים עבור נזקים שנגרמו להם, ומשפחות המפונות מבתיהן זכאיות לדמי-שימוש בבית, אולם במקרים רבים אין התושבים יודעים על כך.

בספטמבר 1989 ביקר העיתונאי גדעון לוי יחד עם צוות **בצלם** בבית משפחת אל-דלאל בשכם, שעל גגו מוצבת דרך קבע עמדת תצפית של צה"ל. בכתבה במוסף 'הארץ' תיאר לוי את תלונות המשפחה על התנהגות החיילים, הרעש והלכלוך שהם גורמים ויחסם המשפיל אל בני הבית. על גג הבית יש דירת מגורים קטנה המיועדת לאחד מבני המשפחה העומד להינשא. בעת ביקורנו במקום בספטמבר ראינו את הדירה על ריהוטה המלא: חדר שינה, כורסאות, ספה, כלי-מטבח. לדברי בני המשפחה,

באוקטובר הסירו החיילים את סורג החלון של הדירה, נכנסו דרך החלון ופתחו את הדלת. (בני המשפחה מדווחים כי מעולם לא פנו אליהם החיילים לבקש את מפתח הדירה.) לדברי בני הבית, הבעירו החיילים חלק מהריהוט לצורך חימום וכעת הדירה ריקה מכל הרהיטים שהיו בה.

בג"צ קבע כי "מאחר שמדובר על מקרקעין רכוש הפרט, מן הראוי לבטא את זמניות התפיסה על-ידי קציבתו של זמן בתוך הצו שנועד לתפיסת המקרקעין".

על גג ביתם של חוסיין ומוחמד אל-חירוב, במחנה הפליטים דהיישה, הוצבה עמדת תצפית בראשית דצמבר 1989. בניית הבית עדיין לא הושלמה. בעדות לצוות **בצלם** מסר חוסיין אל-חירוב את הדברים הבאים:

שבט, 6 בינואר 1990, עבדתי בבניית החדרים בקומה העליונה. בשעה 15:30 בערך, החיילים ירדו לקומת הקרקע וראו שמובערת אש לחימום במנגל. אחד החיילים רצה לקחת את המנגל. אני סירבתי ואמרתי שקר והאש מיועדת לחימום הילדים הקטנים. נהגתי בתקיפות אך לא באלימות. החייל רצה גם לקחת עצי הסקה שברשותי ואני סירבתי. לאחר מכן באה קבוצה של שישה-שבעה חיילים. החיילים אחזו בי, סחבו אותי, העמידו אותי אל קיר הבית ממול והחלו להכות אותי בקתות רוביהם ובידיים ולבעוט בי ברגליהם. אחד החיילים דחף אותי מהם והלאה ואז הרגשתי בלוק פוגע בצידו השמאלי של מצחי וראשי הוטח בקיר. איבדתי את הכרתי והתעוררתי בבית החולים אל-מקאסד במזרח ירושלים. מאוחר יותר נודע לי כי החיילים לקחו אותי למרפאת אונר"א במחנה דהיישה ומשם לקח אותי אמבולנס לבית-החולים. הייתי מאושפז שלושה ימים.

עורך-הדין עבד אל-ג'ואד אבו-ראס בנה בשכונת תופאח בעזה בית למגורי משפחתו, בקומת הקרקע של הבניין שישה מחסנים גדולים. לפי

---

1 בג"צ 401/88, מחמד אברהים אבו-ריאן ועומי בדר אף האדי ג'חשאן נגד מפקד כוחות צה"ל באיזור יהודה ושומרון (פסק-דין מ"ב, חלק שני, ע' 767).

תצהיר שמסר **לבצלם** ב-8 במאי 1989 הגיעו חיילים אל הבית שבנייתו טרם נשלמה, דרשו ממנו את מפתח הבית ואמרו שהם רוצים את הבית למשך יומיים-שלושה. עו"ד אבו-ראס התנגד, לדבריו, אך החיילים הביטחו להחזיר את הבית והמפתח אחרי יומיים.

עו"ד אבו-ראס ומשפחתו עברו להתגורר בינתיים אצל קרובי משפחה. משלא פינו החיילים את הבית, פנה אבו-ראס בכתב ליועץ לעניינים ערביים ותבע לפנות את הבית כפי שהובטח. העתקים מהפניה נשלחו לראש המינהל האזרחי בעזה וליועץ המשפטי הצבאי בעזה, אך הבית לא פונה ועל בעליו נאסרה הכניסה אליו. פניות נוספות ושיחה עם סגן היועץ המשפטי בעזה אף הן לא הביאו עד עתה לתוצאות.

שני אוטובוסים מלאים חיילים באו בשעות הלילה ועלו עם ציודם למעלה. הם השתלטו על כל הבניין, לבד מהקומה הראשונה, בה אנו גרים. הם שוהים בבניין עד היום. מעל מאה חיילים.

מוחמד הזאע מוהנא, תושב שכונת צברה בעזה, הוא בעליו של בניין בן עשר קומות שבנייתו – פרט לקומת הקרקע והקומה הראשונה – לא הושלמה. הבניין מתוכנן לאכלס 27 משפחות. בקומת הקרקע חנויות ומחסנים, ובקומה הראשונה מתגוררת משפחתו של מוהנא, המונה 30 נפש.

בתצהיר שמסר **לבצלם** מספר מוהנא:

בתאריך 10 באוקטובר 1989 באו עשרים חיילים ואיתם דחפורים שהחלו להקים ערימות עפר מצידי הבניין. כשמחיתי בפני קצין הוא איים עלי באקדחו ואמר שאם אמשיך לדבר יגרש אותי מהבית.

שני אוטובוסים מלאים חיילים באו בשעות הלילה ועלו עם ציודם למעלה. הם השתלטו על כל הבניין, לבד מהקומה הראשונה, בה אנו גרים. הם שוהים בבניין עד היום. מעל מאה חיילים.

מאותו יום ועד היום לא נתנו לי שום צו כתוב ולא שאלו אותי להסכמתי. אני כמובן מתנגד לצעדים אלה.

מאותו יום החלו צרות. הם מלכלכים את

המדרגות. בהתחלה שהו עשרות חיילים ליד פתח הבניין ואני ובני ובנות משפחתי לא יכולנו לצאת ולהיכנס באורח חופשי. עד היום משתמשים החיילים באותן מדרגות שבהן עולים ויורדים אנחנו. התנהגות החיילים כלפי בנות המשפחה אינה יפה, לכן שלחתי אותן לגור במקום אחר. קבוצות החיילים התחלפו מדי פעם, וכל קבוצה מנחיתה עלינו הסדרים חדשים. נאלצתי לסגור את הנגריה וחנות הרהיטים בקומת הקרקע, שעליהן פרנסתי, כי בגלל הפחד מהחיילים לא באים קונים. החיילים הביאו גנרטור, אך בנוסף לכך הם התחברו לקו שלנו ומשתמשים בו על חשבוני לצורכיהם.

הם משתמשים בדירה אחת בקומה העליונה לכל הפסולת שלהם, כולל צואה ושיירי אוכל. יום אחד הם שפכו על המרפסת שלנו את האשפה ממיכל האשפה שלהם. הם נוהגים להשתין לתוך המרזב והשתן נזול על מרפסת הקומה בה אנו גרים. קרה פעם שחייל זרק צואה בחדר המדרגות. הם נהגו לסגור אשפה וצואה גם בתוך המקום המיועד למעלית [...] וסירחון החל להתפשט בקומת המגורים. הבאתי פועלים וסגרתי את כל פתחי המעלית. מאז הם שופכים את האשפה בתוך הקירות.

בוקר אחד ב-00:04 בערך, שמעתי קול דפיקות חזקות וכשבדקתי את העניין ב-00:09 בערך ראיתי ששברו שתי דלתות בקומה החמישית. התברר לי שעשתה זאת יחידת חיילים ממש לפני שהוחלפה. לילה אחד זרקו מלמעלה רימוני גז לתוך המרפסת בקומה בה אנו גרים וגם אל הרחוב למטה. דיברתי עם הקצין והתלוננתי על כך שמשליכים גז ומסכנים את ה[ילדים]. הוא השיב שעשה את זה סיוור אחר.

החיילים לא מכבדים את מנהגינו. הם מתקלחים עירומים בחצר שמול הדירות שלנו ושל שכנינו ויוצאים עירומים מהמקלחות.

הגשתי תלונות רבות לגבי המצב הזה. שלחתי מכתבים למושל עזה, ליועץ לעניינים ערביים בעזה, לרמטכ"ל דן שומרון ולשר הביטחון יצחק רבין. דן שומרון ויצחק רבין

ב-21 בפברואר 1989 פירסם עמי דר מאמר בג'רוסלם פוסט ובו רשמים משירות מילואים בשכם. דר התייחס לביקור המפורסם של ראש הממשלה יצחק שמיר בשכם, ב-17 בינואר 1989, בו נפגש עם חיילי מילואים ושמע מהם טענות קשות על הנעשה בשטחים. בסוף המאמר כותב דר (התרגום לעברית – שלנו):

כל יום מוקמות עמדות תצפית אחדות על גגות בשכם וסביבותיה. החיילים המאיישים עמדות אלו שוהים שם בדרך כלל מזריחה ועד שקיעה. הם אוכלים שם [...] ובמוקדם או במאוחר עליהם לעשות את צרכיהם. אבל אין בתי-שימוש על גגות הבתים האלה, ולכן על החיילים להסתפק בחדרי מדרגות, גגות וחדרים נטושים. התוצאות עשויות להיות מזעזעות.

באחד הבתים, שעליו הייתי מוצב במשך כמה ימים, חלקים גדולים של הגג היו מכוסים בשכבת צואה ונייר טואלט משומש. למרבה הצער, דיירי הבית צריכים לתלות את הכביסה שלהם על הגג הזה. האמן לי, אדוני ראש-הממשלה, אין זה מראה נעים לראות אשה בגיל העמידה ממשפחה טובה מפלסת דרך בין גללי צואה כדי להגיע לכביסה שלה.

כששאלנו את מפקד החטיבה אם ניתן לעשות משהו לגבי בעיה זו, קיבלנו את התשובה הרגילה: "אין כסף לבתי-שימוש כימיים".

הבעיה היא, כמוכן, שאם האשה שבנדון היתה יהודיה ולא ערביה, איש לא היה מעלה על הדעת להשתמש בגג שלה כבית-שימוש ציבורי.

באו לבקר בבניין. עם שומרון לא הצלחתי לדבר. עם רבין נדחקתי וכפיתי עליו לשוחח עימי אך שום דבר לא יצא מזה. אני מוחה על המשך המצב הזה ודורש את בייתי בחזרה.

המצב המתואר כאן מעלה שאלות קשות לגבי נורמות ההתנהגות של חיילי צה"ל ומפקדיו בכל הנוגע למגע היומיומי עם תושבי השטחים.

החוקיות של השתלטות על רכוש הפרט ללא מסירת צו כתוב לבעלי הבתים ובלא שיוגדר מועד פינוי הבית, מוטלת לדעתנו בספק, במיוחד לאור התייחסות בגי"צ לשאלה זו וקביעתו כי "מאחר שמדובר על מקרקעין רכוש הפרט, מן הראוי לבטא את זמניות התפיסה על-ידי קציבתו של זמן בתוך הצו שנועד לתפיסת המקרקעין".² כמו כן, נראה כי השימוש בקווי חשמל של התושבים ועל חשבונם אינו עומד במבחן החוק. ואולם, מעבר לשאלות המשפטיות הבעיה

העיקרית כאן היא התנהגות החיילים. עדויות רבות נסבו על בעיות של לכלוך, רעש וחוסר התחשבות בדיירי הבתים. עדויות אחרות התייחסו לגרימת נזק לרכוש; להשלכת אשפה ולעשיית צרכים לא במקומות שיועדו לכך; לרחצה ושיוזוף בעירום מלא או חלקי, דבר הפוגע ברגשות התושבים ומהווה הפגנת חוסר-התחשבות באורח חייהם.

לאור עדויות אלו עלינו להסיק אחת מהשתיים: או שצה"ל אינו נותן הנחיות ברורות לחייליו לגבי כללי ההתנהגות במצב זה או שאינו מפעיל פיקוח על התנהגות החיילים.

רשויות הביטחון מנמקות את החדירה הזו לרשות הפרט ביצרכים צבאיים. מן הראוי שרשויות אלו ישקלו היטב, לאור העדויות שהבאנו כאן, וימצאו דרכים למלא את הצרכים הצבאיים הללו מבלי שייגרמו נזקים ועוגמת-נפש לבני-אדם רבים ללא כל הצדקה.

2 בגי"צ 290/89, נעים חליל עיסא גיוחא נגד המפקד הצבאי לאיזור יהודה ושומרון (פסקי-דין מ"ג, חלק שני, ע' 117).

פודים שפיל בכפר עאבוד

האירוע שיתואר להלן אירע בפורים. יחידת צה"ל נכנסה לכפר בגדה המערבית לבצע חיפושים ומעצרים בעקבות ידווי אבנים לעבר מכוניות ישראליות, במהלך הפעולה הוכו ובזו כמה מהתושבים ונגרם נזק לרכוש. התחקיר של בצלם החל בעקבות פניה של חייל מהיחידה שהשתתפה בפעולה, שהזדעזע מהאירוע וכתב לנו עליו. התיאור שיובא כאן מבוסס הן על עדות החייל והן על עדויות תושבי הכפר, שחיזקו ואישרו את הדברים שמסר החייל.

ביום ראשון, 11 במאָרס, בערך בשמונה וחצי בערב, הגיע כוח צה"ל, שמנה כמה עשרות חיילים סדירים ואנשי מילואים בגייפס, לכפר עאבוד שבנפת רמאללה, לאחר שמכוניות ישראליות שחלפו ליד הכפר נרגמו באבנים. החיילים החנו את הגייפס בכניסה לכפר, נכנסו לכפר ברגל בארבע קבוצות נפרדות והחלו לערוך חיפוש בבתים. לדברי העדים נפרצו כמה דלתות. החיילים הוציאו צעירים מבתיים ורכזו אותם במרכז הכפר תוך שהם מכים אותם. מספר אחד הצעירים, יוסף מחמוד אחמד צאלח: התעוררתי משנתי, בערך בשמונה וחצי בערב, כשהתחילו דפיקות על שער הבית.

הקציין שאל אותי: 'איפה אתה עובד?'
אמרתי: 'בישראל'. החיילים היכו אותי
ובעטו בי בכל חלקי גופי ואמרו לי: 'כל
הארץ הזאת היא ישראל'.

לא רציתי לפתוח כיוון שחשבתי שמדובר במתנחלים. לאחר כמה דקות הדופקים התחילו לצעוק 'תפתח! חיילים!'. כאשר פתחתי את השער קיבלתי סטירה מאחד החיילים שנכנס לבית תוך צעקות וקללות. לאחר מכן סטר לי שוב על פני. אבי בן ה-68, חולה-לב, יצא באותה עת ואותו חייל תקף אותו, הפיל אותו ארצה ודרך עליו תוך קללות. ארבעת ילדיו של אחי בכו וצעקו מפחד. לאחר מכן החיילים נכנסו וערכו חיפוש

מדוקדק בבית. לאחר החיפוש החייל לקח אותי מהבית למרכז הכפר ולא נתן לי ללבוש את מעילי.

מחוץ לבית ראיתי צעירים נוספים נלקחים על-ידי חיילים. כשהגענו למרכז הכפר ראיתי את החיילים מכים את בן-דודי בכל חלקי גופו מפני שהוא ביקש ללבוש את מעילו כשהוציאו אותו מהבית.

הובאנו, כ-13 צעירים, למרכז הכפר והושיבו את כולנו על מי ביוב. כל הזמן ישבנו עם ראש למטה ואם מישהו היה מרים את ראשו היו מכים אותו. החיילים היכו אותנו כל הזמן בידיהם ובעטו בנו וקיללו את האימהות שלנו והאחיות שלנו. החיילים לקחו אותנו אחד-אחד הצידה וחקרו אותנו. כאשר הגיע תורי הקציין שאל אותי: 'איפה אתה עובד?' אמרתי: 'בישראל'. החיילים היכו אותי ובעטו בי בכל חלקי גופי ואמרו לי: 'כל הארץ הזאת היא ישראל'. הקציין שאל אותי מי זורק אבנים על המכוניות הישראליות העוברות בכפר. אמרתי שאני לא יודע. החיילים היכו אותי ואמרו לי: 'כשהקציין שואל אתה צריך להיות מנומס ולענות בחיוב'.

מאוחר יותר נודע לי שבזמן החיפוש בבית דודי היכו החיילים את בת דודי בחזה באמצעות קת הרובה. היא נפלה ארצה ועד עתה (שלושה שבועות מאז האירוע) נזקקת לטיפול רפואי. כמו כן נגרם נזק רב לבית בזמן החיפוש.

איסמעיל מוחמד עבדול מגייד נעצר בביתו ונלקח למרכז הכפר.

אמרתי לחייל שאני רוצה ללבוש מעיל מפני שקר לי. החייל סירב. אמי הביאה לי מעיל וזרקה אותו עלי. שמעתי חייל שאומר לחברו בעברית: 'לובשים מעילים... הם לא יודעים שעכשיו הם יתחממו'.

הושיבו אותנו, כ-15 צעירים, על האדמה עם ראש לכיוון הקיר. אסור להרים את הראש או לדבר אחד עם השני. הגיעו עוד חיילים בנייף צבאי. החיילים ירדו מהגייפ והתחילו לקרוא לנו אחד-אחד לחקירה בצד. כאשר הגיע תורי לקחו אותי בצד.

שאל אותי חייל: 'מי זורק אבנים?' אמרתי שאני נכנס לביתי בשש בערב ולא יודע מה קורה בכפר. החייל אמר לי: 'עוד מעט יגיעו

מתוך מכתבו של החייל לבצלם:

- 1) הוציאו מספר צעירים מבתיהם והיכו אותם ללא סיבה, [...] כולל הכאת ילד בגלל שהוא לא ידע לענות לחיילים בעברית.
- 2) אוטו שנכנס לכפר בלי לעצור במחסום בכניסה לכפר. החיילים גרמו נזק לאוטו [...] הם שאלו את הנהג משהו, ואחרי שענה, המציאו שהוא אמר 'בן-זונה' כדי שתהיה להם סיבה לשבור חלקים ברכב.
- 3) האירוע היה בפורים. לקחו שני צעירים וצבעו אותם בצבע שבו הם השתמשו כדי למחוק סיסמאות. הכריחו אותם לשיר 'אני פורים, אני פורים' וכן שהם ילמדו את יתר הצעירים שישירו איתם.
- 4) אחד הצעירים אמר: 'לא הייתי פה היום. הייתי בתל-אביב.' חייל ענה לו: "אתה היית בתל-אביב ואני פה!" והיכה אותו.

אותנו על הרגליים תוך כדי ההליכה. הלכנו כ-מאה מטר והגיפ היה נוסע אחרינו.

התחלנו למחוק סיסמאות. החיילים היכו אותנו שוב במקלות על הגב כי אנחנו לא צובעים טוב. צבענו בתחילה עם חתיכת בד ואחר כך הורו לנו למחוק את הסיסמאות בידינו.

בזמן שצבענו שמעתי חייל אומר לחברו: 'היום זה חג פורים, בוא נצחק קצת.' חייל ניגש אלי ואמר לי כחמש פעמים, תוך כדי מכות, לצבוע את פני בצבע. אני סירבתי. שני חיילים דחפו אותי לקיר. חייל שלישי עמד בפני, דרך את נשקו ואיים לירות בי: 'אם לא תצבע את פניך תוך דקה - אני אירה בך.' סירבתי. שני חיילים תפסו אותי, השכיבו אותי על האדמה וקראו לנהג הגיפ לדרוס אותי.

אמרו לי: 'אתה רוצה לצבוע את פניך או למות?' אני סירבתי לצבוע את פני. הבחור ראגני שהיה אתי התחיל לצעוק וצבע את פניו. חייל תפס לי את היד שהיתה מלאה צבע, משך אותה לכיוון פני וצבע בה את פני.

החיילים התחילו לשיר: 'פורים, פורים' ואמרו לנו לשיר 'אני פורים, אני פורים' ואם לא נשיר יכו אותנו ולא יחזירו לנו את תעודות הזהות.

אחר כך החזירו אותנו למרכז הכפר וכאשר החזירו לכולנו את תעודות הזהות הקצין אמר: 'תגידו לכפרכם שזו רק דוגמה. אם יהיה יידוי אבנים תראו עוד.'

שני נערים בני 15 (שמותיהם שמורים עימנו) שהובאו למרכז הכפר נלקחו בתורם לחקירה בצד. החיילים שאלו אותם (בערבית) אם הם דוברי עברית וכשהשיבו בשלילה הוכו מכות נמרצות.

בצלם העביר את המידע שאסף על פרשה זו לפרקליטות הצבאית בדרישה לחקור את פעולת החיילים והקצינים בעאבוד ולמצות את הדין עם המעורבים.

בתשובה לפניית 'בצלם', נמסר שהחומר ששלחנו הועבר למצ"ח לחקירה.

לכאן חיילים צנחנים... הם יכו אתכם עד שאתם תדברו ואני לא אתערב'. אחרי כעשר דקות הגיעו צנחנים (לובשים על הראש כומתות אדומות). הצנחנים התחילו לשאול כל אחד 'מה שמך?' תוך כדי מכות בידיים ובאגרופים על הגב והצוואר והראש.

החיילים התחילו לשיר: 'פורים, פורים' ואמרו לנו לשיר 'אני פורים, אני פורים' ואם לא נשיר יכו אותנו ולא יחזירו לנו את תעודות הזהות.

לקחו אותי ואת ראגני, אמרו לנו להביא צבע שחור מהבית. אמרתי שאין לי. אמר לי החייל: 'יתפוש בכל הכפר ואם אין תלכו ותקנו מהשוק'. באתי לבית. היה לנו קצת צבע ירוק. לקחתי את הצבע לחייל. החייל אמר לי: 'לא שמעת מה החייל אמר לך שרוצה צבע שחור, אם יראה שזה צבע ירוק יהרוג אותך. החזרתי את הצבע לבית, ראגני הביא צבע חום. החייל שיבח אותנו ואמר לנו שאנו בחורים בסדר ואנו נקבל מכות פחות מחברינו. ירדתי אני וראגני עם ארבעה חיילים וגיפ. היו לחיילים מקלות בידיים. התחילו להכות

מעקב – חקירת מותה של רפידה אבו-לבאן

בדף המידע הראשון של **בצלם**, במאי 1989, כתבנו על מותה של רפידה אבו-לבאן, ילדה בת 14 ממחנה הפליטים דהיישה, שנהרגה ב-17 באפריל 1989. צה"ל טען אז שלא היה לו קשר למותה. **לבצלם** הגיעו תמונות של הילדה שצולמו מיד לאחר מותה, ובהן נראה פצע גדול במצחה, בין שתי העיניים. רופא שבחן את התמונות התרשם שזהו פצע יציאה של קליע.

צה"ל הכחיש תחילה את מעורבותו בתקרית. הכחשה שהתבררה ככוזבת. שר הביטחון אינו מוסר אם מישהו נתן את הדין על הטעיית הציבור.

פנינו לשר הביטחון ותבענו חקירה. ראש לשכת השר הודיע לנו שהחומר ששלחנו צורף לתיק החקירה. באוגוסט פנינו שנית, נענינו שהתיק הועבר לפרקליטות. באוקטובר פורסמה בעל המשמרי רשימת שמות הילדים הפלסטינים שנהרגו באינתיפאדה, על-פי נתוני **בצלם**, בצירוף התייחסות של דובר צה"ל לכל מקרה מוות. לגבי מותה של רפידה אבו-לבאן נאמר שם: "סגירת התיק. אין אפשרות לקשר את מות המקומית לירי שבוצע במקום. עם זאת, הערה לחייל על עבירה של שימוש בלתי חוקי בנשק (ללא קשר למות המקומית)". ח"כ יאיר צבן עקב אף הוא אחר החקירה. ב-15 במארס 1990, תשעה חודשים לאחר פנייתו הראשונה של צבן כתב לו שר הביטחון:

בחוו"הד המשפטית בעניין נסיבות מותה

של רפידה אבו לבן נקבע כדלקמן: ב-17 באפריל 89 הוטל עוצר בדהיישה. בשעת סיור צה"ל זוהתה התפרעות, והחיילים פעלו לפזרה. בשלב מסויים אזלה תחמושת הגומי ונשקפה סכנה לחיי החיילים, כתוצאה מידי אבנים ובקבוקים. אחד המפקדים ירה שני כדורי פלסטיק, אך סטה בירי זה מההוראות המבצעיות הרלוונטיות. נראה, כי אחד מקליעים אלה פגע במנוחה וגרם למותה. כיוון שעברו יותר משלושה חודשים ממועד שחרורו של הסמל, לא ניתן להעמידו לדין משמעת, ובהתחשב בכך שלזכותו עומדות נסיבות הירי (תחושה שחיוו וחיי חייליו בסכנה) והעובדה שבשלב זה אזלה תחמושת הגומי שבידו, הורתה פרקליטת פיקוד מרכז למפקד הגדוד להעיר לו בחומרה על חריגתו מההוראות. יודגש, כי הפרקליטה הורתה על ההערה על אף סכנת החיים שנשקפה לכוח.

לאור תשובת שר הביטחון ניתן לקבוע:

1. שר הביטחון אינו מסביר מה הכוונה בכך שהחייל "סטה מההוראות". לפי התמונות שבידינו נראה שהירי היה מטווח קרוב ביותר ועובדה זו מעוררת ספקות לגבי הטענה שנשקפה סכנה לחיי החייל ולגבי הטענה שמדובר בסטיה מההוראות בלבד.
  2. קצב החקירה האטי מנע העמדתו לדין משמעת של החייל סטה מההוראות והביא למותה של ילדה בת 14.
  3. שר הביטחון אינו מסביר מדוע, בהתחשב בכך שהחייל השתחרר וחלף פרק הזמן שבמהלכו ניתן היה להעמידו לדין משמעת, לא הועמד החייל לדין צבאי.
  4. צה"ל לא העמיד לרשות החיילים כמות מספקת של התחמושת הנחוצה במקרים כאלה.
- צה"ל הכחיש תחילה את מעורבותו בתקרית. הכחשה שהתבררה ככוזבת. שר הביטחון אינו מוסר אם מישהו נתן את הדין על הטעיית הציבור.

בצלם, מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על-ידי גוף רחב של משפטנים, אנשי רוח, עיתונאים וחברי כנסת.

בצלם שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים.